

MOLNÁR LAJOS dr. (Büdszentmihály [ma Tiszavasvári], 1922. január 1. – Debrecen, 1997. augusztus 11.): szemézfőorvos.



Szülei Molnár Gábor és Köblös Julianna 12 kisholdon gazdálkodtak, de a föld 9 km-re volt a házuktól. Ebből a külterjes gazdálkodásból éppen, hogy szükösen megéltek, az adót már nehezen tudták fizetni. Ifjú kori versében írja:

1. Én, mint a hajnal fürje, hol haragvó föld
dímbe dombja elnyúlik bús jajjá
a puszták gőz fellege, mint sóhajtás
oszlík el a fekete göröngyökön...
itt születtem én.
2. Apám a káromkodás hős fia
kacagva leste hol jön a tatár
amikor felért a parton, szétnézett,
jön-e már? De fogta az ekeszarvát.
3. Anyám, valamelyik kürtös hajdúnak
volt halk hangú gyermeke.
Kelet-hajnal csillagának szólt olykor
Apjától tanult keserves éneke.
4. Apám mutatta, hogy hasad a föld,
anyám mint pacsirta dalolt halkán,
én, mint a hajnal fürje zúgom
a kalászok között: pitypalatty,
pitypalatty.

Küzdelmes úton jutott el a szemész orvosi pályáig. Apja nem akarta taníttatni anyagi

okokból. Édesanyja bátorította. Tudta, hogy fia a nehéz, paraszti sorsból kiemelkedve életük jobbításáért fog küzdeni. Érdekes, hogy bár jó tanuló volt, tanítói nem javasolták továbbtanulását. Elvégezte a VI. osztályt is és egy év ismétlőt. „Apám, az Isten az észet megadta nekem, de maga nem engedi, hogy használjam” –állt egyszer az apja elé, a minden áron tanulni vágyó fia. Ez szíven ütötte édesapját és két nap múlva beíratta a hajdúnánási gimnáziumba. Így a 3 testvére közül egyedül életbe maradt Ferenc bátyja maradt otthon a gazdaságban.

13 éves koráig nem volt távol a szülőfalujától és az első napok iskola-élménye megriasztotta, elfogta egy „idegen érzés”. Ott hagyta a gimnáziumot pár nap múlva. A hajdúnánási Református Gimnázium viszont felkarolta a tehetséges paraszt gyermekeket és utána mentek. Dr. Tóth Lajos igazgató és Horkay László tanár felkereste a családot, és ennek hatására folytatta tanulmányait.

Kezdetben bejáró tanuló, mécsesnél tanult. Később egyik tanáránál, Igmándi Józsefnél (kémia, természetrajz tanára) lakott, akinek fia osztálytársa volt. Végül kollégista lesz.



Gimnáziumi osztályfőnöke és osztálytársai

A hajdúnánási Református Gimnázium több száz éves múltjával a debreceni Református Kollégium kisugárzásának szellemében nevelte, oktatta tanítványait. Tanáira is nagy szeretettel és tisztelettel gondolt. „Itt szereztem meg a jövőhöz szükséges tudást, tapasztalatot és becsület-élményt.” Legnagyobb hatással rá Molnár József magyar-francia szakos tanára, osztályfőnöke volt. Ez a nagy műveltségű tudóstanáer „már kora ifjúságától aprólékos gyűjtő munkát végzett az irodalomtörténet, a művészettörténet, a helytörténet, néprajz, a népnyelv területén. Közleményeinek száma

meghaladja a 700-at” (Csengeri Krónika). Munkássága nagy hatást gyakorolt tanítványaira. A mi útunk c. református középiskolás ifjúsági lap, mely havonta jelent meg, pályázatokat hirdetett és az eredményeket közzé is tette, sőt a műveket le is közölte. Ő is részt vett ezeken a pályázatokon rendszeresen és eredménnyel. „Egy magyar falu” c. pályázatával I. díjat nyert VII. gimnazistaként, dolgozatát a Tiszántúli Református Újság is megjelentette.

„...egész életemben ott van az az eltitkolhatatlan erő és örökség, amit születésemkor a faluról magamban hoztam. Lesz egy nap, amikor anyám csókjában egész falum népe ujjong és még azok is, akik ma azt mondják, hogy kár taníttatni, mert, ha jó helye lesz a fiának, az apját meg sem fogja ismerni ebbe a vélekedésben csalódva örvendező lélekkel nyújtják felém kérges tenyerüket...” (A mi útunk 1942. június). A parasztság felemelkedéséért akart dolgozni.

1942-ben a hajdúnánási kollégiumban a Zilahy Lajos „Kitünők Iskolája” alapítvány által felvett I. évesek vezetője volt. 1943-ban kitünően érettségizett. Horthy-ösztöndíjat kapott. Már zajlott a II. világháború, Ferenc bátyja a fronton harcolt. Gondolkodása, világlátása korához képest elég érett volt. Elítélte a falujában tapasztalva a zsidók inzultálását, a jehovisták brutális elhurcolását. A magyarok számára értelmetlennek tartotta háborús részvételünket. A VIII. osztályosok nevében ő búcsúzott a ballagáson. A szép hazafias szónoklatokra válaszolva háborúellenes beszédet tartott ifjúi hévvel, amiért igazgatója felelősségre vonta – féltve az ösztöndíjra terjesztett diákját.

Sokat olvasott, jól ismerte a népi írókat. Sinka Istvánt személyesen is megkereste, hogy megmutassa írásait. Latin-német szakos tanárnak készült.

A faluról szóló pályázatának köszönhetően meghívást kapott az 1943. aug. 23-án kezdődő balatonszárszói konferenciára (Magyar-Élet Tábor találkozója).

„Ezen a találkozáson az általam fontosnak tartott emberek nagy része ott volt. Karácsony Sándor reggelenként bibliát magyarázott. A találkozózt Kodolányi János nyitotta meg: „Nehéz ma szólni, jobb ma hallgatni.” Erdei Ferenc: „Ez az

átalakulás, mint politikai program, ma a demokrácia teljes megvalósításának a követelményeiben áll elő.” Német László a parasztságról, az értelmiségről beszélt: „A jövő nagy utópiája az osztályok valódi összelelkezése egy megtisztult értelmiségi kultúrában.” (Molnár L. Önéletrajz)



A szárszói konferencia résztvevői

Nem akart katona lenni. Református teológus lesz. Dr. Soós államtitkár a Soli deo glória egyesületének elnöke segítette ebben. Behívták katonának Máramarosszigetre s közben a debreceni Református Kollégiumban elintézték katonai felmentését. Nagyon jól érezte magát a kollégiumban tanárai és teológus társai között, de rövid ideig tartott. 1944. aug. 1-én tábori lelkészi tanfolyamon vett részt Kassán. Itt sok tapasztalatot szerzett. Találkozott ukrán és ruszin papnövédekkel, akik beszéltek a szovjet gulágokról. Egy rabbi a lakására hívta és mesélt a zsidók megsemmisítéséről. Katonai börtönöket látogatott, sok tragédiát látott. A tapasztaltak formálták szemléletét. A harcok közeledtével hazajutott, otthon élte meg a háború befejezését. Dolgozott az Alkaloida gyárban és ekkor határozta el, hogy orvos lesz. A debreceni Orvostudományi Egyetemen szerzett orvosi diplomát. Gyermekgyógyász akart lenni. 1948-ban részt vett Bulgáriában egy tanulmányúton. 1950. aug.-ban végzett és szept. 2-án megnősült. Felesége e sorok írója, akkor még IV. éves bölcsészhallgató volt.

1950. okt.-ben, mint paraszt származásút, behívták katonarvosnak. A sors iróniája! Debrecen-pavilon laktanya, Nyíregyháza, Komárom, több hónapos tábor jelentette a katonai életet. Felesége tele félelemmel, hisz orvost is végeztek ki akkor ételmérgezés

vádjával. 1953-ban a debreceni Honvédkórház parancsnoka lett 1956 szept.-ig, amikor a honvédkórház megszűnt. Így sikerült leszerelnie. Közben letette a szemészeti szakvizsgát, mivel a katonaság megakadályozta abban, hogy gyermekgyógyász legyen. Kettessy professzor segítségével hamarosan a Szemklinikára került. Mindent megtett, hogy megismerje Kettessy szemész professzor műtői bravúrait. Publikációit a szokásosnál nagyobb ütemben írta.

Tisztelte Kettessy prof. tudását. Sokat tanult, sok segítséget kapott tőle. „A kancsalság megelőzése és gyógyítása” lett a kandidátusi témája. Becsülte a professzorban azt is, hogy bátorította még akkor is, ha pl. később egy-két dologban eltért a véleményük. Nem akadályozta őt emiatt a munkájában.

1961-62-ben az orvoshiány miatt a klinikáról sok magyar orvossal együtt került az akkori NDK-ba. Családjával együtt másfél évig Neubrandenburgban élt és dolgozott, ahol egy poliklinika szemészetét kellett beindítania. Drezdába professzornak hívták, de nem vállalta, mert idős, beteg szülei haza várták. 1963. febr.1-től kinevezték a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Kórház szemészeti osztályára főorvosnak. 1966-ban tagja lesz az Internationale Strabismological Association-nak (A kancsalság Nemzetközi Társaságának) 1969-ben kandidátus lett.

Munkássága elsősorban a gyermekszemészethez kapcsolódott. Megalapozta Hajdú-Bihar megyében a gyermekszemészet gondozását.

1964-65-ben Újléta lakosságának szemészeti feltérképezése a csecsemőkortól az aggastyánokig jelentős tapasztalatok birtokába juttatta. Elismeréssel szóltak a szakmában a szűrés precíz megbízhatóságáról (Orvosi Hetilap 1967 12.sz.).

A szűrés eredményei győzték meg arról, hogy a kancsalsággal való foglalkozást a csecsemőkor végén, de legkésőbb 3 éves korig kell elkezdeni. Megszervezte a tompalátóság-ellenes küzdelmet, a kancsalság felismerését, megelőzését és gyógyítását.

Véleménye szerint a Debreceni Városi Szemgondozó elismert tevékenysége mellett a fejlődés menete az, hogy a megelőzést kiterjesszék a megye minden településére és a falusi gyermekek sem maradjanak ki belőle.

A trachoma (korábbi, elterjedt fertőző szembetegség) felszámolásával a trachomagondozó-nők továbbképzésével, a védőnők, pedagógusok, tanácsi vezetők segítségével vizsgálták a megyében 3 korcsoportban a gyermekek rövidlátóságát 0,5 éves, 3-6 éves és 10-14 éves korúak körében. Éves szinten 30-35 000 gyermek szűrését végezték el bekapcsolva a kistelepüléseket, sőt a tanyákat is. Kétévenként 59 kisebb, illetve 24 nagyobb településen végeztek szűrést. A kisgyermek számára játékos olvasó tábla készült és a főorvos maga is meglátogatott szinte minden települést. 1979-1981 között a szakmunkás pályára jelentkezők alkalmassági vizsgálatát dolgozták fel szemészeti szempontból munkatársaival (Szemészet 1981, Népegészségügy 1984, Medicus Universalis XVIII.2., Népi Ellenőrzés 1984).



A következtetések levonásával megállapította:

1. A gyermekszemészet a megannyi figyelmeztető jelzés ellenére a honi egészségügy periférikus területe.
2. A látáshibában szenvedő gyermekek felkutatására **szűrő vizsgálatokat** kell szervezni.
3. A szűréseknek folyamatosnak kell lennie, de a két szűrés közötti idő sem lehet hosszú.
4. A szemészeti ellátásban külön kell választani a gyermekeket a felnőttektől.

1979. március 1-től a Megyei Rendelőintézetben a 0-14 éves korúak számára beindította a gyermekszemészeti rendelőt.

Azokban az években élenjárt országosan is ezzel a kezdeményezéssel.

Álláspontja volt, hogy a preventív szűrés nagyon fontos, de csak annyit kell szűrni, amennyit el tudnak látni. Küzdött tehát a feltételek megteremtéséért az ellátásában. Több mint 30 szemészorvos képzésében vett részt. Nagy részük a megyében, illetve Debrecenben folytatta szemészorvosi munkáját.

Munkássága természetesen széles területet ölelt fel. Többször átfogó képet ad a trachoma helyzetéről (Orvosi Hetilap 1958, Megyei Kórház Évkönyve 1977). A vakság okainak és megelőzésének vizsgálatát végezte H-B megyében (Népegészségügy 1971, Klinische Monatsblätter 1971).

Több cikke jelent meg új, módosított műtéti eljárásokról, pl. szemhéjplasztikák, mézsérülés, lencsesérülés megoldásáról.

A megelőző, gyógyító munka érdekében a felvilágosítás többféle formáját felhasználta. Nemcsak szakmai folyóiratokban írt, hanem más folyóiratokba is (Természet Világa, H-B Napló, stb.). Szórolapok szülőknek, előadások stb.

Szoros kapcsolatot tartott a debreceni Gyengénlátók Ált. Iskolával. Alapító tagja az akkor 8 települést átfogó Gyermekgondozási Megyei Alapítványnak.

Kezdeményezője és közreműködője az 1975-ben meginduló Pleoptikai tanfolyamnak. Később már szemészeti szakképzés indul az Eü. Minisztérium jóváhagyásával. Az Orthoptika-Pleoptika c. szakkönyv társszerzője. 118 dolgozata, cikke jelent meg, több mint fele idegen nyelven. 121 alkalommal tartott előadást, ebből 48-at külföldön.

25 évig dolgozott a Megyei Kórházban. Munkatársai példaként említik munkabírását, szerénységét, és azt a munkahelyi légkört, amit vezetőként teremtett meg. 1988. jan. 1-től ment nyugdíjba. Előtte előkészítette a kórház új, modern épületében a szemészeti osztályt és még 2 évig ott dolgozott.

A 20 éves Molnár Lajos gimnazista élete nagy célja: „Tudom számomra csak egyetlen út van. Az a szoros kapu, amelyiken túl vergődik egy falu, egy nép, az én fajtám. Tudom, hogy nekem csak ott lehet élni és dolgozni.” (Egy magyar falu) Ezt az elképzelést egy tágabb téren

igyekezett megvalósítani a betegek gyógyításával.

„Karakterét, gondolkodását a falu, a vidék, a szülők, a rokonok, az ott élők formálták, s tették nyitottá minden értelmes gondolat befogadására. Egy másik életformába váltva és belenöve a gyökerei meghatározóak. (Boda István M. L. Önéletrajzáról)

Szakmai tudása mellett emberszeretetét, empátiakészségét érezték a betegek is, mikor bizalommal fordultak hozzá. Ő az a doktor bácsi volt, akitől nem félték, hanem örömmel mentek hozzá a gyerekek.

Orvosi hívatásának és családjának élt. Felesége latin-történelem szakos tanárként részben megvalósította kezdeti pálya elképzelését. Két gyermeke: Gábor (1951) és Ildikó (1953) orvosi pályát választott (pszichiáter illetve belgyógyász). Szerette volna, ha az egyikük szemész lesz. Büszke volt 3 unokájára: Dénes (1974) kutató fizikus, Lajos (1975) informatikus, Léna (1992) gimnazista. Még megérte, hogy Ildikó lánya kandidátus lett, a két fiú unokája Amerikában folytathatja tanulmányait és a kicsi Lénában is gyönyörködhetett néhány évig. Legnagyobb elismerésnek tartotta betegeivel való jó kapcsolatát, azok bizalmát.

Kitüntetései:

Szolgálati Érdemérem, 1956. március; Érdemes Orvos, 1961; Für ausgezeichnete Leistungen 1962, Neubrandenburg; Kiváló Munkáért, 1979 Eü. Minisztérium; Magyar Vöröskereszt Országos Szövetsége Centenárium Emlékérem, 1981; Kiváló Munkáért, Műv. Min., 1983; Louis Brailles Emlékérem, 1979; A Munka Érdemrend Ezüst fokozata, 1987; Szakszervezeti Munkáért ezüst fokozata, 1976; Kiváló Dolgozó, 1971.

Halála után a Vakok és Gyengénlátók Megyei Szövetsége a családdal közösen „In memoriam Molnár Lajos” Emléklapot és emlékermet alapított. Évenként 3-an kaphatják meg a vakok és gyengénlátók érdekében végzett munkájuk elismeréseként a Fehér-Bot napján. Eddig 23-an vehették át orvosok, pedagógusok, szakkolgozók, intézmények. Köztük van a Kettessy Ált. Isk. tantestülete is, ill. a Déri Múzeum.

Források: Családi dokumentumok, Molnár Lajos Önéletrajza, Vasvári Hírmondó 1997, A

mi Útunk 1942, Csengeri Krónika Molnár
József emlékére.

Megjegyzés: a Molnár L. emlékérmét az a
Diénes Attila készítette, aki a balatonszárszói
konferencia emlékművének alkotója.

Molnár Lajosné